

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНОМУ КОНТЕКСТІ

Матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції

WSPÓŁCZESNE TRENDY ROZWOJU EDUKACJI I NAUKI W KONTEKŚCIE INTERDYSCYPLINARNYM

Materiały III Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Praktycznej

29 – 30 березня 2018 року
Ченстохова - Ужгород - Дрогобич

29 – 30 marca 2018 roku
Częstochowa - Użhorod - Drohobycz

Akademia Polonijna w Częstochowie (Polska)
Uniwersytet Narodowy w Użhorodzie (Ukraina)
Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Iwana Franki w Drohobyczu (Ukraina)
Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej
Uniwersytetu Warszawskiego (Polska)
Akademia Pomorska w Słupsku (Polska)
Akademia Kształcenia Ustawicznego w Chersoniu (Ukraina)

Полонійна академія в Ченстохові (Польща)
ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Україна)
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна)
Центр підготовки вчителів іноземних мов та європейської освіти
Варшавського університету (Польща)
Поморська академія в Слупську (Польща)
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (Україна)

WSPÓŁCZESNE TRENDY ROZWOJU EDUKACJI I NAUKI W KONTEKŚCIE INTERDYSCYPLINARNYM

Materiały III Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Praktycznej

29–30 marca 2018 roku

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНОМУ КОНТЕКСТІ

Матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції

29–30 березня 2018 року

**Częstochowa – Użhorod – Drohobycz
2018**

Рекомендовано до друку радою інтердисциплінарного факультету
Полонійної академії в Ченстохові
(протокол № 72/2017 від 15 грудня 2017 року)

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
С 91

Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: Матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 29–30 березня 2018 року / [редактори-упорядники: І. Зимомя, В. Ільницький, Г. Бурунова, Д. Романюк, А. Сохал]. – Ченстохова – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2018. – 508 с.

Współczesne trendy rozwoju edukacji i nauki w kontekście interdyscyplinarnym: Materiały III Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Praktycznej, 29–30 marca 2018 roku / [red.: I. Zymomya, W. Ilnytskyj, H. Burunowa, D. Romaniuk, A. Sochal]. – Częstochowa – Uzhorod – Drohobycz: Posvit, 2018. – 508 s.

ISBN 978-617-7235-50-6

Видання містить доповіді III-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті». Молоді та досвідчені науковці висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології, мовознавства та літературознавства, мистецтвознавства, історичних, природничих та економічних наук, біології, екології, охорони навколишнього середовища, туризму, фізичного виховання та реабілітації, юриспруденції. Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. **H. Burunowa**; dr hab., prof. **D. Gierczyńska**; dr hab., prof. **I. Zymomya**; dr hab., prof. **W. Ilnytskyj**; dr hab., prof. **T. Osuch**; dr hab., prof. **M. Palinczak**; dr hab., prof. **M. Pantjuk**; dr hab., prof. **W. Podlecki**; dr **N. Hrybok**; dr **R. Zhovtanyi**; dr **O. Zhyhaylo**; dr **O. Kanyuk**; dr hab. **J. Kuzmenko**; dr **M. Pahuta**; dr **D. Romaniuk**, dr **A. Sochal**.

Redakcyjna kolegia:

доктор економічних наук, проф. **Г. Бурунова**; д-р габ, проф. **Д. Герчинська**; доктор філологічних наук, проф. **І. Зимомя**; доктор історичних наук, проф. **В. Ільницький**; доктор педагогічних наук, доц. **Ю. Кузьменко**; д-р габ, проф. **Т. Осух**; доктор політичних наук, проф. **М. Палінчак**; доктор педагогічних наук, проф. **М. Пантюк**; д-р габ, проф. **В. Подлецкі**; кандидат педагогічних наук, доц. **Н. Грибок**; кандидат філологічних наук, доц. **Р. Жовтани**; кандидат психологічних наук, доц. **О. Жигайло**; кандидат педагогічних наук, доц. **О. Канюк**; кандидат педагогічних наук, доц. **М. Пагута**; д-р гуманістичних наук **Д. Романюк**; д-р гуманістичних наук **А. Сохал**.

ISBN 978-617-7235-50-6

© І. Зимомя, В. Ільницький, Г. Бурунова,
Д. Романюк, А. Сохал, 2018
© Посвіт, 2018

ЗМІСТ

ЕКОЛОГІЯ ТА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ТУРИЗМОЗНАВСТВО, ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

Wanot B., Milkiewicz P. Monitorowanie jakości wody przeznaczonej do spożycia	12
Грибок Н., Буцик О. Арт-терапія в системі фізичної реабілітації	15
Грибок Н., Федак А. Методика аутогенного тренування і психокорекції при реабілітації хворих з розсіяним склерозом	17
Іваненко В., Купреснюк М., Непша О. Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців з фізичної культури.....	19
Іванова В., Непша О. Гідрогеологічні умови водоносного горизонту верхньокрейдових відкладів Новопилипівської ділянки Мелітопольського міського водозабору	21
Котова К., Рибницький А. Гирьовий спорт в системі фізичної підготовки учнів старших класів	24
Мацола Н., Ганцюк Ю. Значення музики в лікувальній фізичній культурі.....	25
Михаць Л., Шатинська О. Основи здоров'я у фізичному вихованні шкільної освіти Польщі.....	27
Сапун Т. Екологічний стан ґрунтів та донних відкладів Херсонської області.....	28
Чепелюк А., Токмакова В. Степ-аеробіка у фізичному вихованні студентів.....	30

ЕКОНОМІКА, ПОЛІТОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ, ФІЛОСОФІЯ

Боровікова-Абажер О. Особливості формування національної самосвідомості студентів у полікультурному регіоні.....	33
Герцег В. Сучасні тенденції забезпечення розвитку інфраструктури сільських територій.....	36
Гжещук В. До питання про становлення сучасної державної політики Польщі в системі освіти.....	38
Заболоцька С. Професійний та особистісний розвиток студентів педагогічного університету	40
Кашаєва А. Проблема соціалізації людей похилого віку.....	41
Курдина Ю. Сучасні музеї: розвиток на перехресті наук.....	43
Люльченко В. Формування санітарно-гігієнічної компетентності як елемент системи здоров'язбереження майбутнього інженера-педагога харчового профілю.....	45
Ляшенко В. Оптимізаційні напрями в управлінні розвитком територіальних соціально-економічних систем.....	48
Марченко О. Особливості маркетингової діяльності регіонального розвитку туризму (на прикладі Запорізької області).....	49
Міщенко А. Міжнародна допомога в структурі навчального процесу: досвід для України	51
Пересада В. Офіційні партійні газети: значення і роль під час виборчої кампанії (на прикладі парламентської виборчої кампанії 2012 року).....	53
Skalik M. Nowoczesne metody zarządzania zasobami ludzkimi	56
Туревич О. Історичний начерк про вік людини в контексті психології.....	57

Bohdan L. Four difficulties English poses for EFL learners and how to overcome them	176
Боярська-Хоменко А. Цільові групи дорослих у системі безперервної освіти Німеччини.....	178
Бутенко Н. Актуальні проблеми підготовки вчителя біології.....	180
Бутиріна М. Здоров'язберігаючі технології у навчальному процесі.....	181
Варга Н. Активні методи в процесі дослідницької підготовки вчителів іноземної мови	183
Васьків С., Мигалина З. Компенсаторне навчання в США як засіб досягнення освітньої рівності	185
Verbiy I. Sociocultural aspects in marine specialists' education (the beginning of the twenty first century).....	187
Вовк Л. Співпраця закладу дошкільної освіти з сім'ями дошкільників з питань гендерного виховання.....	188
Возняк Я. Вплив сім'ї на процес засвоєння соціальних норм дитиною старшого дошкільного віку.....	190
Wolski P. Organizacja badań eksploracyjnych dotyczących roli autonomii w indywidualnych teoriach nauczycieli i uczniów oraz ich wzajemnego wpływu	192
Гаврилів Т. Розвиток асоціативного мислення як один із засобів формування творчої мовної особистості	195
Горобець І. Рухова активність молодших школярів як один із засобів формування здорового способу життя	197
Гриценко Є. Напрями розвитку медіапростору	199
Гузій І. До питання обґрунтування інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.....	201
Даниляк Р., Липчей Н. Формування здоров'язбережувальної компетенції учнів початкової школи	203
Даниляк Р., Федека Г. Значення моральних цінностей у вихованні учнів початкової школи як одна зі складових будівництва Нової української школи.....	205
Добридень А. Сучасні методи розвитку громадянської позиції в освітньому процесі учнівської молоді	206
Дороніна Т. Форми та методи самостійної роботи студентів медичного коледжу при вивченні геронтології гериатрії та паліативної.....	209
Жигайло О., Вархолик О. Методичні особливості формування каліграфічних умінь та навичок на уроках математики у початковій школі	211
Жигайло О., Максимець М. Педагогічні аспекти формування пізнавальної активності першокласників на уроках математики.....	212
Жигайло О., Федечко Н. Особливості використання задач природничо-екологічного змісту на уроках математики у початковій школі.....	214
Задорожня О. Використання обчислювальної техніки в системі підготовки фахівців морського профілю в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття.....	215
Зверюк Р. Довідка про педагогічну діяльність Якіма Яреми.....	218
Зінов'єва О. Делегування повноважень як запорука ефективного керівництва.....	219
Золотовська В. Інтердисциплінарний підхід у викладанні фахових дисциплін у ВНЗ морського профілю.....	223
Іванова Г. Формування інформаційної культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів	225

Ілляш С., Ненчук Х. Психолого-педагогічні проблеми розвитку обдарованості учнів початкової школи	226
Ілляш С., Рудик Н. Особливості формування пізнавального інтересу до навчання в учнів початкової школи.....	228
Ілляш С., Цицик Ю. Теоретичні засади проблеми інтеграції знань в сучасній початковій освіті.....	230
Калаур С. Методологічна основа розробки системи професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності.....	232
Калита Н., Мотиль І. Історико-педагогічний аспект морального виховання.....	235
Калита Н., Потюк С. Формування шкільної дисципліни учнів як педагогічна проблема.....	237
Калита Н., Фатич В. Теоретичні засади формування соціокультурного досвіду молодших школярів у сучасній парадигмі освіти.....	239
Калита Н., Фітель І. Цінності сучасного виховання учнів початкової школи.....	241
Кан О. Джерельна база дослідження підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України	243
Канюк О. Ситуативність як один з найважливіших принципів навчання іншомовному спілкуванню студентів немовних спеціальностей.....	246
Кіш Н. До питання підготовки майбутніх інженерів до формування культури іншомовного професійного спілкування.....	248
Коваленко О. Відображення проблеми підготовки майбутніх фахівців залізничного транспорту в дисертаційних дослідженнях.....	250
Ковальчук В., Грицай Г. Формування навичок самоконтролю в учнів рлчаткової школи на уроках математики	252
Ковальчук В., Костюк О. Психолого-педагогічні особливості формування математичної культури учнів початкової школи	254
Козак Ю. Особливості професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю	255
Козубовська І., Шпеник С. Іншомовна компетентність сучасного фахівця	257
Копораска М. Kilka refleksji na temat nauczania dwujęzycznego w polskich liceach ogólnokształcących	259
Копилова А., Маринченко Г. Позакласна робота з учнями як важлива складова начально-виховного процесу	262
Кохановська О. Поняття «природничо-математична освіта дівчат» у науково-педагогічному дискурсі.....	265
Кочулаб Г. Сучасні інноваційні технології в освітньому процесі початкової школи.....	267
Кравець О. Діалогічне мовлення як метод комунікативного підходу у підготовці студентів немовних спеціальностей	269
Кравченко-Дзондза О., Гонсьор О. Проблема розвитку медіаграмотності молодшого школяра в сучасному освітньому процесі	271
Кравченко-Дзондза О., Курах В. Особливості сучасного уроку літературного читання у початковій школі.....	273
Кравченко-Дзондза О., Максимець Н. Роль уроків літературного читання у формуванні полікультурної компетентності учнів початкової школи	275
Кравченко-Дзондза О., Федькович Д. Ігрові технології як засіб розвитку літературно-творчої діяльності молодшого школяра	277

У науковій літературі існує велика кількість тлумачень понять та класифікацій цінностей. І. Попова зазначала, що під цінностями «доцільно розуміти узагальнені уявлення (ціннісні уявлення), які виступають як суспільні ідеали, стереотипи суспільної та індивідуальної свідомості, що функціонують як ідеальні критерії оцінки й орієнтації особистості та суспільства.

Існують різні класифікації цінностей, зокрема: за об'єктом засвоєння – матеріальні, матеріально-духовні; за метою засвоєння – егоїстичні, альтруїстичні; за способом вияву – ситуативні, стійкі; за роллю у діяльності людини – термінальні, інструментальні; за змістом діяльності – пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.); за належністю – особистісні (індивідуальні), групові, колективні, суспільні (також демократичні), національні, цінності віри, загальнолюдські тощо. Свідомі особистісні цінності віддзеркалюються у формі ціннісних орієнтацій та виявляються в ідеалах, інтересах, переконаннях із метою регулювання поведінки людей у соціумі.

В Енциклопедії освіти зазначено, що термін «цінності» започаткований ще Арістотелем, був введений у філософський обіг у 60-х роках XIX століття німцями В. Віндельбантом та Г. Ріккертом. Цінності вивчає «аксіологія» або теорія цінностей введена на початку XX століття. У педагогіці дослідження проблеми цінностей здійснюється в єдності з іншими важливими напрямками навчання та виховання; в системі громадянського, національного, морального, естетичного і трудового виховання; цінності родинного виховання; особливостями формування цінностей у різні вікові періоди життя людини – підлітків і старшокласників, студентів [4].

О.І. Вишневський зазначає, що ідеальна природа цінностей зумовлює те, що вони є найперше предметом визнання і віри. І це, очевидно, – одна з їхніх головних прикмет. Цінності стосуються також тих найпотаємніших глибин людської душі, які не можна досягнути раціоналістичним мисленням... Природа цінностей передбачає також їх опрідечення, тобто певне матеріальне втілення, що робить їх доступними для сприйняття, служить засобом їх передачі від людини до людини, засобом їх поширення... [3].

О.Я. Савченко підкреслює, що існують різні кваліфікації цінностей, залежно від логічної основи їх поділу. Зокрема, розрізняють загальнолюдські, національні, колективні, індивідуальні цінності; цінності віри, родинні, вітальні, пізнавальні, життєсмієлові, матеріальні, духовні, етнічні тощо. Цінності мають етнічний характер тому вони можуть змінюватися як у суспільстві, так і в свідомості людей [6].

Розкриємо сутність цінностей: ставлення до себе – ми цінуємо кожен особистість як унікальну сутність, яка є важливою для нас сама по собі і має потенціал духовного, морального, інтелектуального та фізичного розвитку; взаємини з іншими людьми – ми цінуємо інших людей як таких, а не зате, що вони мають чи можуть зробити для нас, ми цінуємо ці стосунки як такі, що мають важливе значення для нашого розвитку та для блага суспільства; ставлення до суспільства – ми цінуємо правду, права людини, закон, справедливість і колективні зусилля для всіх її членів, як основу суспільства, в якому людина як джерело любові і підтримки для всіх її членів, як основу суспільства, в якому люди турбуються одне про одного; ставлення до довкілля – ми цінуємо світ природи як вмістилище дива і джерело натхнення, ми визнаємо своїм обов'язком збереження довкілля у належному стані для наступних поколінь [2].

Серед провідних слід зазначити такі цінності: – милосердя (співчутливе, сердечне ставлення до інших; вияв жалості, помилювання); – увічливість (дотримання правди, пристойності, виявлення уважності, люб'язності, чемності); – відповідальність (взявши на себе обов'язок відповідати за певний об'єм роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, сло-

ва; за здійснення соціально значимої справи в позаурочний час); – добротність (творити добро на користь інших).

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні було визначено, що головна мета української освіти – створити умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховувати покоління, здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної і процвітаючої держави. Це визначення не лише мети, а й стратегії наших дій на шляху модернізації сучасної освіти [5].

Виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людини великою мірою залежить від гуманістичної спрямованості особистості вчителя, який ставиться до дитини як до найвищої цінності, визнає її права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Учителю покликаний не лише дати освіту, а й підтримати людину в людині, володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, а також постійно підвищувати свій фаховий рівень, який необхідний в практичній діяльності.

Найважливішою цінністю сьогодення є вміння орієнтуватися у ситуації вибору, робити правильний вибір за умов невизначеності й неоднозначності. Цінності спрямовують, організують, орієнтують поведінку людини на визначені цілі. Людина пізнає світ через призму цінностей. Вони регулюють соціальну поведінку людей [1].

Виховання на основі засвоєння певних цінностей – головний напрям у формуванні особистості, її духовного світу та духовної культури у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксіологічний потенціал державного управління освітою. Навч. посібник / Крижко В.В., Мамасва І.О. – К.: Освіта України, 2005. – 224 с.
2. Бех І. Виховання особистості. – К.: ІЗМН, 2003. – 204 с.
3. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – Видання третє, доопрацьоване: доповнене. – К.: «Знання». – 2008. – 568 с.
4. Киричок В.А. Цінності / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040. – С. 992–993.
5. Національна доктрина розвитку освіти // <https://yegorivkaschool.e-schools.info/.../nationalna-doktrina>
6. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.

*Олена КАН
(Херсон, Україна)*

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Базою будь-якого історико-педагогічного дослідження є його джерельна база. Дослідження вітчизняної історіографії не містять праць, які повно та всебічно розкривали питання, присвячене проблемі організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів, що дозволило б охарактеризувати історичні традиції та провідні тенденції в системі підготовки майбутніх філологів. Але окремі аспекти цієї проблеми знайш-

ли своє висвітлення у вітчизняних дослідженнях таких як О.В.Барібина «Формування навчально-інтелектуальних умінь у студентів вищих закладів освіти в Україні (кінець XIX – початок XX століття)» (2007) [1], Ю.М.Шелест «Вивчення іноземних мов в університетах України (XIX – початок XX століття)» (2014) [5], Н.В.Дороніна «Історія становлення та розвитку філологічних дисциплін в Імператорському університеті Св. Володимира (1834–1919 рр.)» (2016) [2], І.В. Журжа «Становлення та розвиток слов'янознавства в університеті Св. Володимира (1834–1919 рр.)» (2006) [3], О.Є.Місечко «Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900–1964 рр.)» (2011) [4].

Джерельна база дослідження підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти України містить широке коло оприлюднених та архівних джерел, які можна розподілити на шість груп.

1. Офіційні документи загальнодержавного та регіонального значення, які видавалися протягом досліджуваного періоду: розпорядження, постанови, законодавчі акти Міністерства народної освіти, університетські статути, циркуляри щодо питань вищої освіти.

Значна частина офіційних документів міститься в багатотомних виданнях «Полное собрание законов Российской империи» (1825–1881), «Свод законов Российской Империи» (1876), «Сборник постановлений Министерства народного просвещения» (1875–1876), «Обзор деятельности ведомства Министерства народного просвещения за время царствования императора Александра III» (с 2 марта 1881 г. по 20 октября 1894 г.) (1901); «Сборник постановлений и распоряжений начальства по университету Св. Владимира и др. русским университетам с 1892 по 1911» (1912), «Сравнительная таблица уставов университетов 1884, 1863, 1835, 1904 г.г.» (1901), інші збірники постанови та розпоряджень по Міністерству народної освіти.

2. Праці, які містять інформацію щодо підготовки філологів, надруковані протягом другої половини XIX – початку XX століття: нариси, монографії, огляди, матеріали нарад та з'їздів тощо.

Друга група джерел представлена працями, які містять інформацію щодо процесу викладання філологічних дисциплін, курсів лекцій, матеріали для практичних занять, новітніх методик того часу. Серед них виділимо наступні: статтю В. Гумбольдта «Физиология членораздельного звука и фонетические формы языков» (1851), доповідь Штеймана «Значение древней филологии и место которое она занимает в кругу наук, преподаваемых в университетах» (1851), «Краткий исторический очерк украинской литературы» за підписом Н.М. (1862), «Обзоры украинской словестности» П. Куліша (1861) тощо.

3. Звіти про діяльність вищих навчальних закладів та історико-філологічних факультетів у хронологічних межах дослідження.

До третьої групи відносимо періодичні звіти про діяльність університетів та історико-філологічних факультетів вищих навчальних закладів. Такі звіти містять інформацію про зміст, форми та методи навчання, організацію навчання, кадровий склад, розклад занять, розподіл годин тощо, що дає можливість комплексно вивчити діяльність історико-філологічних факультетів та охарактеризувати стан підготовки майбутніх філологів.

Прикладами документів цієї групи можуть бути «Отчет о состоянии и деятельности Императорского университета Св. Владимира в 1901 г.» (1902); «Записки Императорского Харьковского университета» (1898), «Обозрение преподавания в университете Св.Владимира в 1-м полугодии 1885–1886 учебного года, с приложением 4-х таблиц лекций» (1886); «Общие учебные планы и правила Историко-филологического факультета

Университета Св.Владимира» (1907); «Правила для студентов и сторонних слушателей императорских Российских университетов» (1885).

4. Періодичні видання, що виходили у другій половині XIX – початку XX ст. й розкривали окремі питання розвитку вищої освіти, діяльності вищих навчальних закладів, історико-філологічних факультетів, зміст, форми та методи навчання щодо підготовки майбутніх філологів.

Публікації періодичного педагогічного друку досліджуваного періоду надруковані у таких журналах та часописах, як: «Вестник Европы», «Журнал Министерства народного просвещения», «Киевская старина», «Педагогический сборник», «Университетские известия», «Основа», «Филологические записки», «Вестник знания», «Вестник и библиотека самообразования», «Вестник иностранной литературы», «Вестник литературы», «Вестник народного образования», «Всеобщий журнал литературы, искусства, науки и общественной жизни», «Знание», «Критическое обозрение», «Литературно-научный вестник».

5. Вітчизняні та зарубіжні історичні та історико-педагогічні праці радянського періоду та сучасності, що окреслюють окремі аспекти розвитку вищої філологічної освіти та підготовки майбутніх філологів на сучасній території України у 1850–1917 роках: дисертації, монографії, енциклопедичні та довідникові видання, публікації фахової спрямованості.

6. Архівні джерела, які висвітлюють діяльність вищих навчальних закладів України, організаційно-методичні засади підготовки майбутніх філологів в досліджуваній період: звіти університетів та факультетів, офіційне листування, програми підготовки, розклади занять, матеріали інспектувань тощо.

Зокрема, це документи і матеріали другої половини XIX – початку XX століття (звіти про заняття зі студентами та наукову роботу професорів університету за певні академічні роки, курси лекцій з різних предметів гуманітарного циклу, документи з організації закордонних відряджень, інструкції стипендіатам про організацію навчання, звіти про діяльність наукових товариств тощо), що містяться у Центральному державному історичному архіві України (ф. 274, 275, 347, 442, 707, 711, 2162); Центральному державному історичному архіві у м. Львові (ф. 319); Державному архіві Львівської області (ф. 26); Національній бібліотеці архівів України (ф. XVIII-6-16, О-21, О-28); Державному архіві м. Києва (ф. 16, 18); Державному архіві Київської області (ф. 2); Інституті рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ), який зберігає документи про діяльність Київського університету (Ф. III, VIII); Державному архіві Одеської області (ф. 1, 45, 334); Державному архіві Харківської області (ф. 667).

Як бачимо, джерельна база дослідження підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти України у другій половині XIX – на початку XX століття досить різноманітна. Ретельне її опрацювання надасть можливість отримати достовірну інформацію з досліджуваної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барібина О.В. Формування навчально-інтелектуальних умінь у студентів вищих закладів освіти в Україні (кінець XIX – початок XX століття) [Текст]: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2007. – 22 с.
2. Дороніна Н.В. Історія становлення та розвитку філологічних дисциплін в Імператорському університеті Св. Володимира (1834–1919 рр.) [Текст]: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 232 с.
3. Журжа І.В. Становлення та розвиток слов'янознавства в Університеті св. Володимира (1834–1919 рр.) [Текст]: дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 237 арк.

4. Місечко О.Є. Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900–1964 рр.) [Текст]: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки НАПН України. – К., 2011. – 43 с.

5. Шелест Ю.М. Вивчення іноземних мов в університетах України (XIX – початок XX століття) [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2014. – 20 с.

*Олександра КАНЮК
(Ужгород, Україна)*

СИТУАТИВНІСТЬ ЯК ОДИН З НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ СПІЛКУВАННЮ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сьогодні, коли спостерігається тенденція до розширення міжнародних зв'язків у різних сферах науки, техніки, мистецтва і виробництва, інтеграції України в світову спільноту, оволодіння вміннями іноземного спілкування набуває економічної цінності і розглядається як обов'язковий компонент професійної підготовки сучасних фахівців будь-якого профілю, оскільки сприяє більш ефективному формуванню їх професійної компетентності.

Мета навчання іноземному спілкуванню студентів досягається шляхом створення відповідних умов, для того, щоб при засвоєнні всіх компонентів змісту навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі у майбутніх фахівців сформувались уміння іноземного спілкування. Потрібно відмітити, що інтенсивне навчання іноземному спілкуванню студентів немовних спеціальностей базується на деяких важливих принципах – індивідуалізації, самостійності, новизни, зв'язку теорії з практикою, емоційності, мовленнєво-мислительної діяльності, культурно-прагматичної спрямованості навчання – серед яких одним із найважливіших є принцип ситуативності, який означає, що ситуація – основна одиниця організації процесу навчання іноземному спілкуванню. Вона є постійним фактором навчання незалежно від виду мовленнєвої діяльності. Ситуація визначається системою відносин тих, які спілкуються.

Ситуативність означає, що формування вмінь і навичок іноземного спілкування майбутніх фахівців зумовлено ситуацією. В комунікативному навчанні вона забезпечує презентацію відповідного мовленнєвого матеріалу, на основі якого формуються іноземні мовленнєві уміння і навички. Оскільки спілкування тісно пов'язано з діяльністю, то можна стверджувати, що суть справи не стільки в ситуації, скільки у відповідній діяльності в даній ситуації.

Підкреслимо, що в реальних умовах усне мовлення завжди зв'язано з конкретною ситуацією спілкування. Моделювання іноземного спілкування з навчальною метою – це, по суті, відповідь на питання: хто, з ким, де, коли про що розмовляє.

На думку С. Пасова, основна відмінність між ситуацією і темою полягає не в обсязі охоплення діяльності: тема є змістовим компонентом ситуації, яка «живиться» темою, часто не одною, а кількома. Ситуація, таким чином, може тлумачитися як міжтема [1].

Поняття «ситуація» широко розглядається в науковій літературі: як обстановка, сукупність обставин дійсності [2, 154]; просторово-часова характеристика буття суб'єкта [3, 88]; сукупність умов, необхідних для здійснення мовленнєвих дій [4, 155].

Раніше відзначалося, що ділове спілкування є різновидом соціальної комунікації, тому цілком правомірно мова може йти про соціальну ситуацію. Британський учений М. Аргайл вважає, що соціальна ситуація є природним фрагментом соціального життя, який включає людей, місце, час, характер діяльності, події тощо. Згідно з його концепцією, ситуація зумовлена наступними факторами: цілями; правилами стосовно допустимих і недопустимих дій; ролями, характерними для даної культури; набором елементарних поведінкових актів та їх послідовністю; концептами – знаннями, які забезпечують розуміння ситуації; фізичним середовищем (приміщення, вулиця); мовою і мовленням (соціально зумовлена лексика, стиль, інтонація); емоційною атмосферою [5, 35].

Виходячи з ознаки дотримання соціальних норм, соціальні ситуації є санкціонованими, де спілкування відбувається з дотриманням всіх етичних норм і правил. Узагальненою формою прояву етичних правил поведінки можна вважати тональність спілкування, яка й зумовлює вибір конкретних мовленнєвих засобів.

Для європейської культурно-історичної спільноти тональності соціальних ситуацій можуть бути представлені, як урочиста, нейтральна, побутова, фамільярна. Діловому спілкуванню найбільш властива нейтральна тональність – це тональність основної маси стандартних, нормативних, санкціонованих соціальних ситуацій. В окремих випадках (ритуальні акти, прийом високих зарубіжних гостей) в офіційно-ділових структурах використовується урочиста тональність соціальної ситуації. Отже, відповідна соціальна ситуація передбачає адекватну комунікативну реакцію, породжує конкретну комунікативну ситуацію.

Зауважимо, що не будь-яка ситуація дійсності може слугувати стимулом для спілкування (наприклад, відсутні умови для мовленнєвої реакції на ситуацію: немає співбесідника). Очевидно, мовленнєвою ситуацією можна назвати тільки таку ситуацію дійсності, яка повинна викликати певну мовленнєву реакцію. Ми приєднуємося до думки С. Пасова стосовно розуміння мовленнєвої (комунікативної) ситуації як динамічної системи взаємовідносин партнерів по спілкуванню, яка породжує особистісну потребу в цілеспрямованій діяльності.

Комунікативна ситуація включає чотири групи факторів: 1) обставини дійсності, в яких здійснюється комунікативна взаємодія; 2) відносини між партнерами по спілкуванню; 3) мовленнєві стимули; 4) реалізацію самого акту спілкування. Кожна з груп факторів певним чином впливає на мовлення співбесідників (вибір теми і її розвиток, використання мовленнєвих засобів, емоційність). Водночас, для нашого дослідження мають значення не комунікативні ситуації взагалі, які є настільки різноманітними, що їх важко всі передбачити, а тільки найбільш типові, стандартні ситуації іноземного спілкування, які найбільш часто зустрічаються у професійній діяльності майбутніх фахівців.

Отже, під стандартною ситуацією іноземного спілкування ми розуміємо модель реального контакту між діловими партнерами, в якому реалізується мовленнєва поведінка співбесідників у їх найбільш типових соціально-комунікативних ролях.

Підкреслимо, що основною передумовою активізації усного іноземного спілкування є створення діяльнісних ситуацій, тому що реальна комунікація з'являється й підтримується тільки відповідно до відносин, які виникають в процесі діяльності.

Особливістю моделювання комунікативних ситуацій під час професійно орієнтованого навчання є те, що викладач повинен створювати такі навчальні ситуації, які, з одного боку, мають професійну значимість для студентів, задовольняють їхній пізна-